

SOILE VEIJOLA, VTT, dosentti

Matkailun kulttuurintutkimuksen professori,
MTI, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Lapin yliopisto

TURISTIN LEIKKI

Talviuinnin MM-kilpailut Rovaniemellä 2014.
Kuva: Soile Veijola

VUODEN 1989 LOKAKUUSSA matkustimme Egyptiin, Hurghadaan, leikittämään suomalaisia turisteja. Eräs matkatoimisto oli suostunut ottamaan muuttaman ”leikarin” mukaan uuden lomakohteensa ensimmäiselle lennolle (ks. esim. Lähteenmaa 1990). Punaisen meren rannalla leikittiin muun muassa liukunakkia, liukunakin pussitusta ja teurastusta.

Leikit olivat tuliaisia 1970-luvun alun Yhdysvalloista, missä *New Games Movement* -nimellä tunnettu kulttuuri-kritiikki vastusti liian sotaisena ja kilpailuhenkisenä pidettyä urheilua ja halusi uudistaa liikuntakulttuuria (ks. esim. Fluegelman 1976). Luotiin ”uusia leikkejä uusin säännöin ja yhteisymmärryksessä ajan tarpeiden kanssa, leikkejä ilman katsojia ja vaihtopenkillä istujia”, kuten **Esa Sironen** (1988, 89) kuvasi.

Hurghadaan ”leikkipelit” matkasivat Suomen kautta, jossa Jyväskylän yliopiston liikuntakulttuurin tutkijat, Työväen kuntoliitto ja Opiskelijoiden Liikuntaliitto rakensivat niiden

kautta uudenlaista leikkiihteisöllisyyttä (ks. esim. Kärkkäinen & Sironen 1990; Pajunen 1990). Leikkipeleissä ei käytetä enempää voimaa kuin mitä toinen leikkijä sietää. Jokainen leikitty leikki on ainutkertainen ja leikkijöidensä näköinen (ks. esim. Nukarinen 1990).

Egyptissä halusimme kokeilla, voisivatko tai osaisivatko turistitkin leikkiä.

Mistä puhumme, kun puhumme leikistä?

Suomen Filosofisen Yhdistyksen tammikuussa 2024 järjestämän *Leikkikollockvion* avaussanoissa filosofi **Sami Pihlström** totesi: ”Leikkisimmillämmekin olemme maailmassa, joka on todellinen”. Silloin löysin itsestäni uudestaan leikintutkijan. Myös tuore isovanhemmuus viritti täyttämään muistikirjaa muun muassa seuraavilla huomiolla.

Leikki alkaa liikkeestä, nopeasta liikkeestä. Leikki on luovan impulssin yhteys todellisuuteen. Leikki on puuhamista leikkivän tarkkaavaisesti, usein myös leikkiihteisön

tai -piirin syntymistä. Todellisuus ei ole leikin vastakohta. Leikkiessä maailma nähdään leikin, tai lelun, mukaisesti. Leikki on itseisarvo: leikitään, koska leikitään.

Filosofi **Joona Taipale** pohti kollokviossa pitämässään puheenvuorossa, missä lelut ovat (ks. myös Taipale 2022). Hän avasi taidekokemuksen ja leikin aikaa ja tilaa fenomenologi **Maurice Merleau-Pontyn** avulla, joka kysyy, *missä on se maalaus, jota katselen. Onko se maalauksen puisissa kehyksissä ja kehysten sisältä löytyvässä maalauksessa? Vai näenkö maailman maalauksen mukaisesti?* (Merleau-Ponty 1964, 164, Taipaleen mukaan 2022, 70).

Todellisuuden mukainen katse näkee asiat niiden materiaalisessa ilmenemismuodossaan. Maailmaa leikin mukaisesti katsottaessa taas nähdään merkityksiä, joita erilaiset leikkivälineet kannattelevat. Leikin maailma ei paikannu kokemuksellisesti todelliseen aikaan ja tilaan, mutta ilmetäkseen leikki tarvitsee kyseisen ajan ja tilan, toteaa Taipale (2022, 70).

Aloin pohtia, *minkä mukaisesti – tai suuntaisesti – me turisteina näemme maailman. Mitkä ovat meidän ”lelumme” ja millaisia materiaaliset ympäristömme?*

On selvää, että *turistisimmillammekin* olemme maailmassa, joka on todellinen. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että valtaosa turismiteollisuudesta ja turisteista näkee todellisuuden turismin suuntaisesti. Yhteiskuntatieteilijänä taas näen turismin yhteiskunnan, kulttuurin ja globaalin ekosysteemin mukaisesti – pitkälle tulevaisuuteen suuntautuvana.

Onko turistin leikki voittoa tavoittelevaa kilpailua vai yhdessä leikittävää yhteisöllisyyttä?

Turistien kotileikit

Kerrostalossamme Rovaniemellä majoittui tänäkin talvena iloisia lapsiperheitä ja muita turisteja ulkomailta. Kaksi naapuriani oli alkanut ”lyhyt vuokrata” omistamaansa asuntoa, jossa he itse eivät asu. Turistilapset laskivat mäkeä pihan parkkipaikan reunaan pukatulalta lumikukkulalta ja autoni ikkunoihin ilmestyi hymyhymiöitä.

Turistit leikkivät kotia – ja naapurua. Näkevätköhän he meidän paikallisen todellisuutemme leikin vai arjen mukaisesti?

Maailman näkemiseen niin leikin, turismin kuin arjenkin mukaisesti liittyy aitouden käsite. Aitoudesta puhuttaessa ei aina avata siihen liitettäviä mielleyhtymiä ja normatiivisia odotuksia, mikä tekee siitä haastavan, joskus vaarallisenkin käsitteen. Turvaudun tunnetun leikin teoreetikon, **Johan Huizingan** (1938/1984, 151) näkemykseen, jonka mukaan aito leikki tapahtuu ”ulkopuolella aineellisen välttämättömyyden tai hyödyllisyyden piirin”.

Turismi puolestaan on – paradoksaalisesti – aidon etsimistä pitkälti keinotekoisin menetelmin ja usein myös välineellisin päämäärin. Maailmankuulu turismisosiologi **Dean MacCannell** (1976) kuvasi aikoinaan turismityöntekijöiden yrityksiä paeta vapaa-ajallaan turistien seuraa paikkoihin, joissa käy vain paikallisia. Ennen pitkää turistit kuulivat niistä – joku turistiopas ei ollutkaan lojaali omilleen – ja valtasivat jokaisen aidon saluunan. Paikalliset pakenivat seuraavaan publiin, ja sitä seuraavaan, loputtomiin. Lapissakin luonnon rauhan etsijät pakenevat turistijoukkoja yhä syvemmälle erämaahan, vetäen kaltaisiaan perässään.

Kun turisteja on alettu ympäri maailmaa majoittaa paikallisten asuinalueilla, pakeneminen on käynyt mahdolltomaksi. Suomessakin yhä useammat poliitikot ja asunto-osakeyhtiöiden osakkaat näkevät kaupungit ja kylät puhtaasti *matkailuliiketoiminnan mukaisesti*.

Taipale kysyy leikin analyysissään, ”missä lelut ovat”.

Minä kysyn turistin leikin analyysissani, ”missä naapurit ovat”.

Kesäinen seuramatka Rovaniemen Etelärannassa.

Kuva: Soile Veijola

Olemmeko leluja turistien leikissä?

Kun me turisteina leikimme kotia ja naapurua keskellä paikallisten asumuksia, leikkimme paikantuvat kuvitteellisen alueelle, jolla on todelliset puitteet. Psykoanalytikko **Donald Winnicottin** analysoiman ”luovan impulssin yhteys todellisuuteen” (Taipale 2024) muodostuu tällöin yhtäältä matkailumarkkinoinnin ja Airbnb:n lupaaman ”paikallisen värin” ja toisaalta paikallisten arkielämän välille. Kytköksestä syntyy kuitenkin harvoin leikkiiyhteisöllisyyttä, joka huomioi kaikki osapuolet tasavertaisesti.

Turistien koti- ja naapurileikeillä on nimittäin vakaviaikin yhteiskunnallisia seurauksia. Globaalisti toimivien digitaalisten majoitusvarausalustojen myötävaikutuksella yhä useammat turistien suosioon nousseiden kaupunkien ja kylien asukkaat menettävät mahdollisuutensa kohtuuhintaisiin, ympärivuotisiin vuokra- ja omistusasuntoihin; heidän sosiaaliset tukiverkostonsa purkautuvat ja työmatkansa pitenevät; palvelualoilla painopiste siirtyy vakituisista työsuhteista keikka- ja sesonkitöihin (ks. esim. Monahan 2021). Jäljelle jäävät kaupunkilaiset huomaavat asuvansa vuodenajasta riippuen hotellimaisissa tai autiotalo-olosuhteissa.

Mikseivät asukkaatkin sitten luo kytköstä leikin ja todellisuuden välille ja lähde mukaan lumileikkeihin pihan parkkipaikalla? Siksi, että he elävät kodeissaan jatkumolista arkeaan, useimmiten työn, vapaa-ajan ja nukkumisen säännöllisenä vuorotteluna. Pysyvästi vaihtuvat leikkinaapurit taas elävät lomarytmissä vapaina ja vallattomina.

Turistin leikistä puuttuu ”leikinsuuntainen yhteys aikaa ja tilaan”, aito ”leikkipiiri”, joka raukeaa heti, kun se

Kilpaurheilu- ja turismirakentamisella on yhtäläisyyksiä.

keskeytetään – kun aikuinen toteaa, että nyt on aika mennä nukkumaan. Siksi turistien juhlat saattavat jatkua koko yön. Jos paikalliset asukkaat kuitenkin ”murskaavat” turistien ”leikkimaailman” paljastamalla sen ”suhteellisuuden ja haurauden”, he ovat turisteille ja heidän majoittajilleen ”leikin turmelijoita” (Huizinga 1938/1984, 21). Leikin turmelijaa vihataan enemmän kuin ”väärinleikkijää”.

Turistin leikissä leikarina toimii asuntosijoittaja. Hän antaa turistille mahdollisuuden leikitellä seinänaapureidensa todellisuuksilla.

Aika ja tila turistien aidolle leikille

Loisiko majoittuminen matkailulle kaavoitetuilla alueilla paremmat mahdollisuudet luoville leikkijhteisöille ja ”hedelmalliselle yhteistunteelle” (Huizinga 1938/1984, 266) alati vaihtuvien naapureiden välillä?

Turisteille rakennetuissa lomakylissä ajan- ja tilan käyttö on pääsääntöisesti tehokasta ja maksullista. Elämyksiä tarjoavia aktiviteetteja paketoidaan ja myydään aamuiksi, päiviksi ja illoiksi. Ne ovat eräessä mielessä ”valmiiksi leikkittyjä”, huolella suunniteltuja ja rajattuja. Turistiryhmiä liikutellaan tapahtumapisteestä toiseen tarkan aikataulun mukaan.

Yksittäinen lapsi tai lapsijoukko saattaisi toki kirmata lupaa kysymättä kokeilemaan, kuinka hyvin yön aikana lumen hautautuneen lasikattoisen ”iglun” katolta voi laskea mäkeä.

Liikunta- ja ruumiinkulttuurien tutkija **Henning Eichberg** (1987; 1993/1998) nosti jo vuosikymmeniä sitten esiin urheilukilpailuille, kuntoilulle ja vapaalle leikille tarkoitettujen ympäristöjen eroavaisuuksia. Kilpaurheilu- ja turismirakentamisella on itse asiassa yhtäläisyyksiä. Määrälliseen kasvuun pyrittäessä molemmissa tarvitaan suuria rakennuksia, joukkoja ja tapahtumia.

Leikit ”ilman katsojia ja vaihtopenkillä istujia” (Sironen 1988, 89) eivät toisin sanoen sovellu maksimaalisen taloudellisen voiton *rationaaliseen* tavoitteluun. Yhteisölliset ja yhteiset leikit ja pelit ulkona ja luonnossa olisivat kuitenkin tulevaisuuden kannalta monella tapaa vastuullisia, järjestyviä, niin liikunta- kuin matkustuskulttuurissakin.

Mitä seuraavaksi leikittäisiin? Kuva: Soile Veijola

Myös meillä turisteilla on oikeus leikkiin.

Ilmaston lämpenemisen nopeutuessa ei kuitenkaan kannata lentää Hurghadaan asti. Leikkiä voi lähempänäkin. Voi esimerkiksi leiriytyä toisten yhtä uteliaiden kanssa viikoksi pieneen, syrjäiseen kylään, sen vanhoihin rakennuksiin, pihamaille ja tienvieruksille keksimään ja kokemaan uusia leikkejä *paikan ja yhdessä olemisen mukaisesti* (ks. Veijola ja Säynäjäkangas 2018; Veijola ym. 2019).

Spektri-nimisen leikin alkaessa leikkijät neuvottelevat toistensa kanssa sijaintinsa jonossa, jonka muodostuttua sen yhdessä päässä on päätelty tiedettävän jostain tietystä käsitteestä eniten ja toisessa päässä vähiten. Vaikkapa siitä, *mitä leikki on*. ♦

LÄHTEET

- Eichberg, H.** 1987. Liikuntaa harjoittavat ruumiit: kohti ruumiin ja urheilun uutta sosiaalityötä. Tampere: Vastapaino.
- Eichberg, H.** 1993/1998. New Spatial Configuration of Sport? Experiences from Danish alternative planning. Teoksessa Bale, J. & Philo, C. toim. Body Cultures. Essays on sport, space and identity. London and New York: Routledge, 68–83.
- Fluegelman, A. (toim.)** 1976. The New Games Book. New York: The Headlands Press, Inc.
- Huizinga, J.** 1938/1984. Leikkivä ihminen. Alkuteos Homo Ludens. Juva: WSOY.
- Kärkkäinen, P. & Sironen, E.** 1990. Leikki elpyy ja muuttaa muotoaan. Aamulehti 23.11.1990.
- Lähteenmaa, Jaana.** 1990. Leikkipelit tempaavat mukaansa. Kotilääkäri nro 6-7, 68–70.
- MacCannell, D.** 1976. The Tourist: A New Theory of the Leisure Class. New York: Schocken Books.
- Monahan, T.** 2021. Recoding the city: cultural mediation of short-term rental platforms in the US. Cultural Studies 35 (4-5), 946–967. <https://doi.org/10.1080/09502386.2021.1895258>
- Nukarinen, A.** 1990. Liukunakki, rämhäkäpälä, kilpikinttura, velho, vampyyri, teurastus, kopiokone... Leikki pelit muuttuvat pelaajan mukana. Helsingin Sanomat 5.10.1990, C9.
- Pajunen, R.** 1990. Leikkipelit tempaavat mukaan iloiseen menoon. TUL-lehti 16.10.1990.
- Taipale, J.** 2022. Leikin viemää – Fink, Winnicott ja leikin kokemuksellinen paikka, Niin & Näin 39 (1), 66–81.
- Taipale, J.** 2024. Missä lelut ovat? Alustus Suomen Filosofiyhdistyksen Leikkikollokviossa. <https://www.jyu.fi/fi/tapahtumat/leikki-suomen-filosofisen-yhdistyksen-yhden-sanan-kollokvio> (katsottu 26.4.2025)
- Veijola, S. & Säynäjäkangas, J. (toim.)** 2018. Matkasanakirja hiljaisuuteen. Helsinki: ntamo.
- Veijola, S., Höckert, E., Carlin, D., Light, A. & Säynäjäkangas, J.** 2019. The Conference Reimagined. Postcards, Letters, and Camping Together in Undressed Places. Digithum (24). <https://digithum.uoc.edu/articles/abstract/3168/>